

Поетична збірка Івана Франка «Зів'яле листя»

Людмила Лінкевич,

вчитель української мови та літератури

ЗОШ I–III ст. №28

м. Житомир

Лінкевич Людмила Петрівна – вчитель української мови та літератури загальноосвітньої школи I–III ступенів № 28 м. Житомира, переможниця міського етапу всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2015» у номінації «Українська мова і література».

Лінкевич Л.П. – висококваліфікований педагог, досконало знає свій предмет, методика викладання, володіє інноваційними методиками і технологіями, творчо їх застосовує у роботі, використовує ефективні форми і методи організації навчально-виховного процесу, забезпечує високу результативність і якість своєї праці. Проблемною темою, над якою працює Людмила Петрівна, є «Візуалізація навчального процесу як ключова проблема сучасної лінгводидактики».

Уроки вчителя відзначаються високим науково-методичним рівнем викладання, насиченістю, глибоким змістом, педагогічною майстерністю, умінням створити атмосферу взаємної довіри. Лінкевич Л.П. уміє продукувати оригінальні інноваційні ідеї, здійснює науково-методичну й науково-дослідну діяльність, є учасницею регіонального педагогічного експерименту з проблеми «Формування вміння вчитися як ключової компетентності засобами предметів гуманітарного циклу». Результати експерименту опубліковані у науково-методичному збірнику «Проблеми науково-методичного забезпечення переходу на новий Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти в регіоні» (2013 р.).

Лінкевич Людмила Петрівна охоче ділиться своїм досвідом з вчителями міста та області, щорічно бере участь у педагогічних виставках «Сучасна освіта Житомирщини», у Міжнародному мистецькому фестивалі «Зоряна Україна», присвяченому творчості Олеса Бердника, розробляє та проводить уроки за творчістю письменника, підтримує зв'язок з його родиною. Учитель упродовж 9 років співпрацює з лабораторією літературної освіти Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України (Київ), має 20 публікацій у фаховому журналі «Українська література в загальноосвітній школі». Експериментальні факультативні заняття за творчістю українських письменників-фантастів, розроблені за авторською методикою, введені до двох розділів посібника «Українська фантастична проза в системі факультативних занять» (автор – старший науковий співробітник НАПН України Логвіненко Н.М.).

Лінкевич Л.П. брала участь у IV Міжнародному фестивалі педагогічних інновацій (26–27 вересня 2012 р.), виступала на Перших Волошинських читаннях «Теорія і методика навчання української літератури: актуальні проблеми» (3–4 квітня 2013 року, м. Київ, НАПН України). 9–10 жовтня 2014 року Людмила Петрівна

презентувала свої напрацювання на IV Всеукраїнському фестивалі педагогічних ідей «Мій особистісно зорієнтований урок» (м. Новоград-Волинський).

Вона член міської творчої групи вчителів української мови та літератури, групи вчителів ППД, очолює клуб учителів-словесників міста Житомира «Світоч».

Педагог забезпечує високу результативність та якість праці, її учні – неодноразові переможці різноманітних конкурсів.

Подаємо урок Людмили Петрівни, проведений у рамках конкурсу «Учитель року – 2015».

Тема: Поетична збірка Івана Франка «Зів'яле листя»: «Ой ти, дівчино, з горіха зерня», «Чого являєшся мені у сні...». Місце любовної теми, автобіографічність. Широка емоційна гама почуттів ліричного героя, утвердження невмирущості людських почуттів, ідеалу кохання.

Мета: допомогти учням відчувати красу, художню довершеність любовної лірики поета; розкрити світ почуттів і пристрастей, створений поетичним словом великого майстра; розвивати навички виразного читання, аналізу ліричних творів; виховувати усвідомлення того, що любов – найвеличніше із людських почуттів, яке необхідно берегти й цінувати.

Очікувані результати.

Після цього уроку *учні зможуть* назвати три цикли поезій збірки «Зів'яле листя» Івана Франка, пояснити причини написання. *Учні знатимуть* зміст програмових поезій «Ой ти, дівчино, з горіха зерня», «Чого являєшся мені у сні...», їх особливості. *Учні вмітимуть* інтерпретувати високопоетичні зразки інтимної лірики, розкрити символіку образів, висловити власне ставлення до порушених проблем.

Випереджувальне завдання: з'ясувати основні мотиви трьох жмуків збірки, охарактеризувати жінок, яким присвячені вірші циклів збірки.

Обладнання: портрет письменника, ПК, презентація уроку, аудіозапис пісень, дидактичний матеріал.

Тип уроку: комбінований.

Теорія літератури: лірика, ліричний герой, художні засоби, віршовані розміри, алегорія.

Ім'я уроку: *Більш, ніж меч, і огонь, і стріла, і коса, небезпечне оружжя – жіноча краса...*

Іван Франко

Перебіг уроку

I. Актуалізація знань учнів з теорії літератури

I. Організаційний-мотиваційний етап

Забезпечення емоційної готовності до уроку.

Вчитель. Зустрічайтесь. Вітаймося словом. Доброго осіннього дня!

Погляд – в погляд, і в руку – рука. Посміхніться, передайте тепло ваших долонь один одному.

Ми приходимо в світ для любові.

Любов... Кохання... Вічна тема кохання знайшла відображення у творчості Івана Франка, якого ми звикли ототожнювати з поетом-борцем.

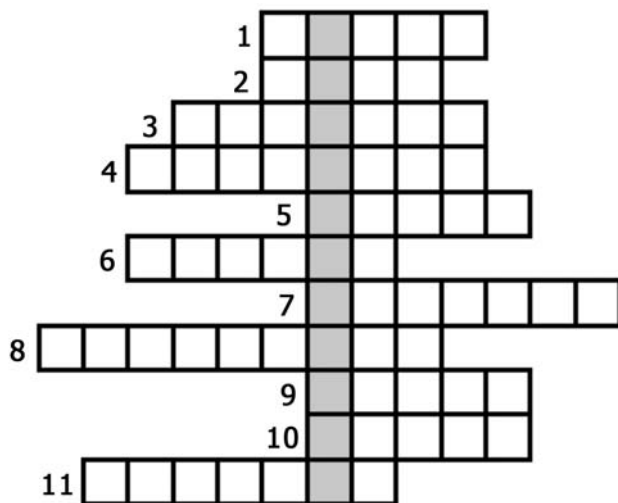
Я син народу, що вгору йде...

Мій поклик – праця, щастя і свобода!

Так, дійсно, праця була титанічна, за свободу боровся до останнього подиху, а чи мав щастя? Як зазначав М. Коцюбинський, «людина, яка б вона сильна не була, не може жити самою боротьбою, самими громадськими інтересами. Трагізм особистого життя часто вплітається в терновий вінок життя народного». Сьогодні поет відкриється нам як тонкий лірик.

Актуалізація суб'єктного досвіду й опорних знань.

Кросворд «Зів'яле листя». Робота з інформаційними пакетами.

Запитання до кросворда

Ім'я коханої жінки, якій присвячено другий жмуток «Зів'яле листя».

Це урочиста похвальна пісня, яка виконується під час державних свят.

Слово українського походження, що є синонімом до слова «гімн».

Назва одного з циклів збірки «З вершин і низин», у якому органічно поєдналися мотиви весняного пробудження природи і одвічного хліборобського інстинкту селянина, творення і відчуття оновлення світу.

У якому місті похований І. Франко?

Філософська поема І. Франка про біблійного пророка.

Прізвище автора музики до «Гімну» І.Я. Франка.

Село, де народився Іван Франко.

Ліричний вірш, який складається з 14 рядків.

Ім'я поета, творчість якого була темою першої лекції І. Франка у Львівському університеті.

Т. Шевченко – Кобзар, а І. Франко — ...

Постановка проблеми. Мотивація.

Вчитель. Ключем нашого кросворда є «Зів'яле листя».

Чому «Зів'яле листя»?

Чомусь так складається, що поетів найчастіше надихає не щаслива, взаємна любов, а нещасна, нерозділена. Саме під впливом страждань «солодкої муки» від кохання без відповіді народжуються незрівнянні, щирі поетичні рядки.

Так було й у Франка. Його особисті почуття, настрої вилилися у збірку «Зів'яле листя».

Звернімося до імені уроку.

Цілевизначення і планування. Повідомлення теми і мети уроку

Мені цікаво, що ви хотіли б дізнатися на сьогоднішньому уроці? Даємо відповідь, користуючись ключовими словами:

Я буду точно знати, що...

Я відкрию для себе...

Я переконаюся в тому, що...

Вчитель. Удосконалимо вміння аналізувати поезії, спробуємо переконатися в тому, що любов – найвеличніше з людських почуттів, яке необхідно берегти й цінувати.

II. Операційно-пізнавальний етап уроку

Когнітивний

Вчитель. Лірична драма Івана Франка «Зів'яле листя» вийшла в світ у 1896 році. Вона об'єднала поезії переважно з сумними, журливими мотивами.

Зазираємо до літературознавчого словника.

Жмуток – 1.невелика в'язка чого-небудь; пучок. 2.Про стан, коли кілька однорідних предметів зв'язані разом.

Драма – літературний твір, для якого характерні серйозність конфлікту й глибокі переживання персонажів.

Лірика – один із літературних родів, у якому життя відображається через передачу почуттів, переживань, думок.

Лірична драма – це такий драматичний твір, у якому помітну роль відіграють ліричні елементи. У центр зображення автор виносить внутрішній світ героїв. У ліричній драмі значно посилюються естетичні функції умовності, деформуються часові та просторові параметри, складнішою стає композиція, домінують асоціативні зв'язки.

Дактиль – трискладова стопа з наголосом на першому складі.

Ямб – двоскладова стопа з наголосом на другому складі.

Перевірка випереджувального завдання

Аналіз трьох жмутоків збірки «Зів'яле листя». Під час презентації домашнього завдання виконуємо завдання № 2 інформаційного пакета.

Паспорт збірки

	Перший жмуток	Другий жмуток	Третій жмуток
<i>К-сть поезій</i>	21	20	19
<i>Жінка, якій присвячено</i>	Ольга Рошкевич	Юзефа Дзвонковська	Целіна Журовська
<i>Образ, з яким асоціюється</i>	«одна невинна, як лілея біла», «мов метелик», «невинна, як дитина»	«гордая княгиня», «бліда, мов місяць, тиха та сумна»	Загадкова, «мов сфінкс», очі – «яркі, страшні, жагою повні, що аж серце стине»

(Учні зачитують заповнені кластери.)

У який період життя письменник створив збірку?

(Збірку «Зів'яле листя» під заголовком «Лірична драма» Іван Франко створював протягом десяти років (1886–1896). Вона складається з трьох частин (так званих жмутоків), у яких розкривається глибока душевна трагедія ліричного героя, викликана важкими обставинами громадського та особистого життя, зокрема нерозділеним коханням, звідки й назва збірки «Зів'яле

листя» як художній образ втрачених надій, задавлено-го в душі великого почуття.)

То чому ж лірична драма?

Збірка «Зів'яле листя» має декілька розділів.

Назвіть їх.

(Збірка «Зів'яле листя» складається з таких розділів:

I. «Перший жмуток» позначений здебільшого весняними, життєстверджуючими мотивами «молодого кохання», присвячений оспівуванню кохання, та з'являються перші нотки смутку. Ліричний герой починає розуміти, що його кохання не взаємне, але з серця не зникає образ коханої. Герой марить своєю обраницею, у його душі світлі хвилини чергуються з темними, надія – з відчаєм.

II. «Другий жмуток» містить перлини інтимної поезії. Це поезія літа, спогадів про весну кохання, настроїв, туги й розлуки. Страждання героя набувають загального характеру. Почуття песимізму і печалі дедалі зростають.

III. «Третій жмуток». Ліричні поезії цього розділу – пекельні переживання поета, викликані жорстокими умовами життя та нещасливим коханням, що довели його до відчаю. Розповідаючи про муки свого нерозділеного кохання, герой ніби розриває жмуток за жмутком, розкладає зів'яле листя своїх пісень, щоб воно сезло безслідно. Ліричний герой осягає увесь біль нерозділеного почуття. Це найсумніший «жмуток». Нещасний закоханий прощається зі своєю помічницею – піснею, в думках – з коханою, з самим життям.)

Недаремно Іван Франко дав збірці підзаголовок «Лірична драма». Три «жмутки» — це три події, зміст яких – життя, нещасливе кохання ліричного героя. Конфлікт дуже напружений: адже тричі йому «являється любов», і втретє він зайшов так далеко, що зневірився у всьому, прокляв життя й поклав йому край.

Поетичний аналіз

До якого жмутку ввійшли поезії, зазначені в темі уроку?

(Троє учнів виразно читають поезію «*Ой ти, дівчино, з горіха зерня*» під музичний супровід)

Який художній засіб використав автор у назві зразка інтимної лірики? (Літоту.)

«Кольоровий калейдоскоп»

Завдання: Які кольори поетичного слова використав І. Франко у цій ліриці? Спробуймо разом створити кольоровий калейдоскоп. Продовжуємо працювати з інформаційним пакетом: завдання № 3.

Послухайте декламування твору юнаками, які спробують відтворити, може, свої почуття першого кохання, може, вірєць почуттів своїх батьків, а може, почуття старшого покоління — дідуся та бабусі.

Відтінки якого кольору переважають у поезії? Переконаймося, що І. Франко був художником слова. Тому не випадково ця поезія ввійшла до збірки, адже ми відчули і побачили всі кольори осінньої палітри.

У вас попереду ЗНО, потрібно в пам'яті тримати багато інформації. Я хочу поділитися секретом кращого запам'ятовування поезій. Ось дівчата у нас виконали це.

«Гронування»

Якими художніми засобами поезії автор змусив нас замислитись над вічним почуттям любові? Підтвердьте свої відповіді цитатами з поезії.

(Епітети, порівняння, метафори, зменшено-пестливі слова, риторичні питання, риторичні оклики, анафора, поезія побудована на прийомі контрасту (словесний та на рівні фоніки), алітерація.)

Яке кохання зображує Іван Франко у цій поезії? (Нещасливе, нерозділене, колюче, тернове...)

Отже, провідною думкою є проголошення ліричним героєм своєї приреченості вічно любити байдужу до нього дівчину і вічно страждати від цього. Поезія покладена на музику композитором А. Кос-Анатольським.

Інтерв'ю «Літературна вітальня».

Віртуальна зустріч з Іваном Франком (інсценізують учні).

Літературознавець. Життя Франка склалося так, що він, тричі покохавши, жодного разу не зазнав усієї глибини щастя взаємної любові. Іване Яковичу, а це насправді так?

Франко. «Хвилини, в котрих я любив... були, може, найкращі в моїм житті – жаль тільки, що були це zarazом хвилини найтяжчого болю, якого я досі зазнав, а не радості».

Літературний подарунок

Вчитель. Вчора завдяки мобільному зв'язку я мала цікаве інтерв'ю з народною артисткою України Раїсою Недашківською. Вона є палкою шанувальницею творчості Івана Франка.

(Аудіозапис розмови, декламування поезії «Чого являється мені у сні».)

Ви чули голос живої легенди театрального мистецтва України.

«Чого являється мені у сні». І знову драма, і знову нерозділене кохання.

Як ви гадаєте, чи можна ототожнювати ліричного героя цієї ліричної драми з особистістю автора?

Який він, цей герой? (Чуйний, добрий, щирий, духовно багатий. Він палко, ніжно кохає. Це почуття окрилює його, додає йому сил боротися і творити, але він боляче переживає кохання без взаємності, і це породжує в ньому песимізм).

До речі, не у всіх поезіях ліричний герой схожий на автора. Ліричний герой – дуже закоханий, а Іван Франко, одружившись з **Ольгою Хоружинською, в жодних спогадах не казав у її бік слова “люблю”, “кохаю”, вона для нього “жінка, яка була поруч...”**

III. Рефлексивно-оцінювальний етап

Вчитель. Образ зів'ялого листя алегорично-символічний, автор визначає його як завмерлеє в серці кохання.

Кружляють у сумному осінньому повітрі листочки, падають на мокру від дощу, а може, від сліз землю, ніби хочуть її зігріти. На тих листочках закарбовано найніжніші, найпотаємніші порухи поетової душі.

У кожного з вас на парті поетичний конверт. Зліва – сердечко. Нехай від дотику ваших рук оживе, затріпоче зів'яле листя. Нехай конверт наповниться вашою творчістю, яку надихатиме Любов.

(Учні прикрашають конверти, співають пісню «Чого являється мені у сні...»)

IV. Підсумок уроку

Чи справдилися ваші очікування від уроку? (Стратегія «Мікрофон»).

Я буду точно знати, що...

Я відкрию для себе...

Я переконаюся в тому, що...

V. Домашнє завдання

Обов'язкове: вивчити поезію «Чого являється мені у сні» напам'ять, створити паспорт цієї поезії.

За бажанням: скласти сенкан на тему «Кохання», створити ейдос-конспект книгою Р. Горакі «Тричі являлася мені любов».